

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Kirke-Striden i Engeland

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Kirke-Striden i Engeland", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 55. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-grundtvig09val-shoot-workid66384.pdf> (tilgået 16. april 2021)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Kirke-Striden i Engeland. [*Dansk Kirketidende Nr. 8, den 23. November 1845*].

✕ Medens desaakaldte »Tydske Catholiker« gjøre Opstand mod Rom og nærme sig, meer eller mindre, hvad man kalder *Protestantisme*, reiser der sig midt i den *Engelske* Stats-Kirke et mægtigt Parti, som fordømmer *Protestantismen*, lovpriser og nærmer sig *Rom*, som det rette Apostoliske Sæde, og det synes jo bagvendt nok; men naar man hos os sædvanlig finder det Catholske Frafald meget rimeligt og glædeligt, men det Protestantiske ubegribeligt og sørgeligt, da kommer det enten af Mangel paa al Christen Tro eller dog af en meget overfladelig Tankegang. Betragter vi nemlig den saakaldte *Reformation*, eller den store *Skilsmisse* i det Sextende Aarhundrede, fra et *christeligt Stade*, da see vi sirax, at *forsaavidt* de Fraskildte beholdt den Gammel-Catholske *Tro* og *Daab*, var Skilsmissen igrunnen *ikke kirkelig*, men *folkelig*, *borgerlig* og *videnskabelig*, saa det var Blindhed paa begge Sider, naar Papisterne bandsatte os som Kiættere, og vi fordømde dem, som Anti-Christens Hærskare. Kun da, fordi *Menneske-Livet* løber ud i eet, saa ingen Hoveddeel af det kan forandres uden at det har mærkelig Indflydelse paa Livet i det Hele, og fordi vi paa begge Sider, med blindt Had, have sat en Ære i at lægge saa lidt Vægt som mueligt paa hvad vi har *tilfælles* med hverandre, kun derfor har Skilsmissen mellem Rom og os havt mægtig Indflydelse paa de *kirkelige* Forhold og avlet den latterlige Paastand at to Kredse af det Christne Samfund, der bekiendte sig til *samme Tro*, døbde med den samme Daab og tilbad den *samme* Jesus Christus, Gud og Mand, var *kirkelig modsatte*. Er det derfor virkelig en *Oplysnings-Tid*, vi lever i, da kan det aldrig feile, at jo 56 alvorlige og gudfrygtige Mænd paa begge Sider maae opdage og stedse klarere indsee, at vi baade har gjort hverandre Uret, gjort vor fælles Herre Skam, og derved paa mange Maader skadet os seiv, saa en *vis* Hækling paa den *Romerske* Side til os og paa *vor* Side til *Rom*, er ikke blot ventelig, men hører til de bedste Tidens Tegn for den »hellige *almindelige*« Kirke, som vi paa begge Sider vil tilhøre.

✕ Opfatte vi nu reent de store Tviste-Punkter mellem Rom og os, da er det ingenlunde blot Forholdet mellem Kirken og Skriften, Geistlig og Verdslig, Roms Sprog og Folkenes Modersmaal, men især de alt giennemgribende Forhold mellem det *Fælles* og det *Særegne*, det *Faste* og det *Flydende*, det *Synlige* og det *Usynlige*, og medens der kan tvistes meget om, hvem der har været mest ensidig, er det kun alt for klart, at den saakaldte *Romerske* Kirke er blevet hartad reent forstenet og den Protestantiske *henveiret*, saa Striden føres nu egenlig kun i Luften, som mellem Blæsten og en gammel Ruin.

✕ Der er imidlertid et baade menneskeligt og christeligt *Grund-Forhold*, som man fra begge Sider sædvanlig har overseet, og hvorpaa dog det Hele beroer, og det er Forholdet mellem *Liv* og *Lys*, som nu nødvendig maa komme for Dagen, hvor *Menneske-Slægten* enten i eller udenfor Kirken værdig skal fortsætte sit store *Levnetssløb*, saa *Bevægelserne* i *denne* Retning har retmæssigt Krav paa varm Deeltagelse og billig Bedømmelse. Naar vi derfor see, at den Tydsk-Catholske *Bevægelse* næsten er en blot *Efterabelse* af *Reformationen* i det Sextende Aarhundrede, men at den *Oxfordske* er en *eiendommelig* og kraftig giennemført Protest mod den *Protestantiske* *Oplysning*, som en farlig Fiende ad det *Christelige Liv*, da er man nødt til at skænke den Sidste en ganske anderledes Opmærksomhed, end der hidtil, udenfor Engeland, er blevet den til Deel, og at betragte den med langt gunstigere Øine end Nogen af dens *Engelske* Modstandere.

✕ Det er i denne Henseende en meget mærkelig Bog, der, under Titel af *Christeligt Kirke-Mønster* (*The ideal of a christian church*) kom ud ifjor, og gjorde umaadelig Opsigt, især da *Universitetet i Oxford*, i et latterligt Arrigskab, som man udenfor Engeland knap har Begreb om, fradømte dens præstelige Forfatter (W. Ward) hans *Magister-Grad*. Havde nemlig Høi-Kirken sat ham i Band eller fradømt ham sit Præste-Embede, det havde derværet, om end ikke Billighed, saa dog Mening i, men at fratage ham hans *academiske* Værdighed for 57 en Bog, der i alt Fald beviste, han ikke, som saamange, var kommet sovende til den, det var saa bidende en Satire paa den ved *Universitetet* *herskende* Videnskabelighed, at, var Sagen ei saa vitterlig, maatte man deri see et Opspind af dets arrigste Fiender. Sagen selv har *Universitetet* imidlertid derved gjort en udmærket Tjeneste, thi Hr. *Wards* Bog er baade saa tyk og saa tør, at den neppe i Engeland selv, og udenlands ingenlunde vilde tiltrukket sig den Opmærksomhed, Sagen fortjener, hvis den ikke var stemplet til et saadant Misfoster og Galmandsværk, at Nysgierrigheden maatte bringe den, saa at sige, i Alles Hænder.

✕ Hvad nu Hr. *Ward* især har lagt an paa, opnaaet og derved høilig forbitret begge de ældre Kirke-Partier (det saakaldte *Evangeliske* og det *Bispelige*) har udenfor Engeland ei stort at betyde, thi vi finder, det trænger ikke til hans *Beviis*, at Høi-Kirken, som med sin *kongelige* Kirke-Stat vilde fordunkle den *Pavelige*, er deri kommet saa aldeles til kort, at, gjaldt det om en *herskende* Kirke-Stat dvs. en Staten og Samvittighederne kirkelig beherskende Indretning, da maatte man, med Hr. *Ward* og hans Venner, langt foretrække den *Romerske*, hvormange Betænkeligheder man end havde ved dens *jesuitiske* Skikkelse. Kun da *forsaavidt* han fordømmer det Sextende Aarhundredes *Reformation* i det Hele, som fiendtlig mod det christelige Liv og svanger med en grundfalsk Oplysning, hvori *Selvklogskaben* tog Herredømmet fra

Samvittigheden, kun forsaavidt udæsker han den *protestantiske Christenhed*, og er let slaaet af Marken, da han selv hverken veed Forskiel paa *Hedensk* og *Christeligt, Borgerligt* og *Kirkeligt*, eller paa *Levende* og *Dødt* i Aandens Verden; men derfor er det dog ligesandt, at vi uforsvarlig har *miskiendt Menneske-Naturen* og dens Forhold til Christendommen, og ligesaa uforsvarlig *misbrugt Skriften* baade til Kirke-Grundvold og til Hjemmel for en *selvgjort* Retfærdighed af Troen.

✕ Erkiendelsen heraf, det skal da være Frugten, vi høste af den Engelske Kirke-Strid, og naar disse Misgreb rettes, da vil det blive klart, at det Sextende Aarhundredes *Reformation*, der kun ved en grov Selv-Modsigelse kunde tillægge sig den *Ufeilbarhed*, den fradømde *Paven*, dog ærlig fortjener Historiens Lovtale, fordi den reddede *Menneske-Livet*, der ligesaavel i Aandens, som i Haandens Verden, trods alle sine Feil, er det Umistelige, da *ikke* det *Døde* men kun det *Levende* kan se tækkes Gud, skiønne paa Livets Farer og rette dets Feil! Gaae vi nemlig ud fra *Samvittigheden* eller den til *Forstand* klarede *Sandheds-Følelse*, og komme saaledes fra den rette Side til *Naade-Stolen*, da see vi strax, hvor Kirke-Dørren er, som Alle maae gaae ind ad, der ikke vil stemple sig selv til Tyve og Røvere af Christen-Navnet, thi Dørren er aabenbar ved *Daaben*, og til den kan vi ikke komme uden at høre Vorherre *Jesu Vidnesbyrd* om, hvad vi skal troe og gjøre for at høre ham til og være Guds Børn i Tid og Evighed, vor Salighed visse. Begge Dele udsiger nemlig *Daabs-Pagten* baade i *Rom*, i *Canterbury* og hos os saa tydelig, at selv et Barn kan forstaae det, og at vi maae blive ved vor Daabs-Pagt, naar vi ikke vil gaae Glip ad den evige Velsignelse, som kun lyses over de Sanddrue og Trofaste i det himmelske Bad, det er en Selvfølge, saa her har vi aabenbar Klippen, hvormed den hellige, almindelige Kirke staaer og falder. Da det nu ogsaa er *selvmodsigende*, lige stridende mod *Sandheden* og *Daabspagten*, at kræve andet eller mere af de Døbte til Liv og Salighed end man selv ved Daaben har lovet begge Dele for, saa trækker Grændsen ved Daaben sig selv mellem det Fælles og Særegne, det Faste og det Flydende i Christendommen, thi det for Alle *Fælles* er aabenbar hverken meer eller mindre, end hvad Alle har hørt og annammet, Alle maae troe og bekiende for virkelig at være i det kirkelige Moder-Skiød, hvori vi ved Daaben optages, og det *christelige Levnets-Løb* maa nødvendig forholde sig til *Gienfødselen* i Daaben, ligesom det naturlige *Levnets-Løb* forholder sig til den naturlige *Fødsel*, saa det skal være en hensigtsmæssig Udvikling og Forklaring af hvad vi fødes *med*, hvorved det Maal naaes, som vi fødes til. Hvad derfor det *menneskelige Levnetsløb* er beskikket til at være: en Udvikling af Livet i Guds Billede, fra den dybeste, ubevidste Dunkelhed til den høieste bevidste Klarhed, det maa det *christelige Levnetsløb* nødvendig blive, naar den *Jesus Christus*, i hvem vi ved Daaben indpodes, virkelig er *Sandheden, Livet* og *Lyset*, og alle de *Midler*, hvorved *Maalet* skal naaes, det være sig nu indvortes eller udvortes, maae være til *fri Brug* for *Christi Aand*, som er i os Alle, vil altid kiendes ved hvad Herren tilhører og bruge det viselig, saa enhver slavisk Afretning til Christendom strider aldeles mod Aandens fri Opdragelse og fornægter igunden vor Fødsel af Aanden, thi Alt hvad som *fødes af Aand*, siger Herren, det er *Aand*.

59

✕ At Folk nu ikke kan finde sig i denne ny Guds Naades Husholdning i Ctiristi Kirke, men skriger Ak og Vee over al den " Ulykke, der vilde flyde af denne Tro paa Troen og Daaben, som Retfærdiggjørelsens og Christulivets Kilde, det har mange Grunde, men alle *uchristelige*, og den mest iøinefaldende er den, at man bestandig glemmer, at *Christi Rige* er *slet ikke verdsligt*, kan derfor umelig enten stiftes eller blomstre, enten forsvares eller udvides ved *verdslige* Midler, men behøver dem ikke heller, da det slet *ikke* vil indtage *Verden*, førend Herren kommer synlig igien og rensar den til sine Venners Eiendom.

✕ Det første Skridt i christelig Oplysning er da at skielne skarpt mellem *Kirken* og *Verden*, hvad vistnok ved første Øiekast synes umueligt i den saakaldte *Christenhed*, hvor man ved *Tvangs-Daab* og *verdslige* Kirkelove med Flid har fordunklet og haaber at have udslettet Grændsen; men hvor Herren er, maa Natten lyse som Dagen, og den Grændse Guds Finger har draget, kan naturligviis ikke al Verdens Hænder udslette, og den bliver da uforanderlig *Troen* og *Daaben*, hvorsomhelst de findes sammenføiede af Gud til aldrig at adskilles, saa vel kan kun Hjertekienderen afgjøre, *hvem* der er i *Kirken*, men det er soleklart, hvad og *hvor* Kirken er, saa vi maae Ingen regne til Kirken, som enten er udøbt eller dog ei frivillig, saati det skal være, *vedkiender* sig sin Daabspagt, *bekiender* dens Tro og *erkiender* Daaben for sin aandelige Livskilde. Kun derfor paa de *Troende* og *Døbte* maae vi fæste Øie, naar vi vil see Retfærdiggjørelsen af Troen fra et christeligt Stade, uden at ændse hvad Giøglespil, man enten paa Kirkens eller Skriftens Regning driver enten med en *anden* Retfærdiggjørelse end Daaben skiænker de *Troende* i *Syndsforldelsen*, eller med en *anden* Tro, end *den*, hvorpaa *Kirken* døber med den *Hellig-Aand*.

✕ Naturligviis er denne Tale omtrent ligesaa mørk for de *Aandløse* som for de *Vantroer*, men at man kan være *christelig* troende, og døbt *med* den Hellig-Aand, uden at have alle Aanders Aand, det er jo ogsaa en af de urimelige Vildfarelser, som man, især med Skriften for Øie, skulde tænke var umelig, og allermindst vente, hvor *Bibellæsningen* alt giennem Aarhundreder gjaldt for en Saligheds-Sag; thi der staaer jo udtrykkelig skrevet, at hvem der *ikke* har *Christi Aand*, er heller *ikke hans*, altsaa *ingen Christen*, og der staaer atter 60 skrevet, at hvor forskellige end *Embederne* og *Gaverne* er i Kirken, saa er dog *Aanden* den *samme* og virker Alt i os alle og *aabenbarer* Enhver hvad der gavner.

✕ Naar man derfor opkaster det Spørgsmaa), *hvorledes* man skal bære sig ad, for at faae alle *Engelskmænd, Tydskere* eller *Danskere* til at føre et christeligt Liv og Levnet og blive salige, og trættes om, *enten* det kan

skee ved at lære dem Alle at læse, lære dem Cateehismus, med eller uden Forklaring udenad, og nøde dem en halv eller heel Bibel paa, *eller* ved fra Barndommen at afrette dem Alle til at føre et nøiagtigt *Synderegister*, bekiende Alting for *Præsten* og gaae i *hans* Ledebaand, da er det bogstavelig baade til at lee og græde over; thi det er jo uhyre latterligt at tænke, enten at man ved nogen af Delene kunde paanøde eller paaliste dem Guds Aand og Liv, eller at nogen af Delene skulde være den Hellig-Aands Gierning, som dog er den eneste, der kan udvikle det Liv, Han har skabt, og det Lys, hvori Han vil boe; men det er ogsaa uhyre sørgeligt, at man midt i Christenheden skal finde selv alvorlige og gudfrygtige Mænd rave i et saadant ægyptisk Mørke, fordi de har sat sig fast i Hovedet, at det Lys, der kun skinner i *Gosen*, skal findes overalt i *Ægypten*, eller med andre Ord, at al *Verden* kan og skal blive *christelig*.

☒ Har vi imidlertid ladet os lære af Herren, at Kirken er en *Undtagelse* fra *Verden*, ligesom Noahs *Ark*, men lade os tillige drive af Faderens Aand, som lader sin Soel skinne over Gode og Onde og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige, da see vi bort fra *Verden*, naar vi tænke paa, hvordan Herren avler Børn med sin Brud og opdrager dem med sin Aand, og betragte kun *Verden*, for at see, hvordan vi bedst ved Herrens Naade kan betale den Ondt med Godt, Forbandelse med Velsignelse, forsinke den Undergang, vi ei kan forhindre, og fremme den *almindelige Oplysning*, der skal give Kirken Straale-Krands til Martyr-Krone. Medens vi derfor med den Hellig-Aand stræbe at samle alle de adspredte Guds Børn og bevare dem fra det Onde, saa tage vi dem ikke fra *Verden*, men berede dem til at skinne som Himmel-Lys i *Verden*, og medens vi omhyggelig vogte os for at paanøde eller paaliste *Verden* et *christeligt Skin*, lade vi den gjerne fryde sig i den prophetiske Anskuelses Lys, saameget og saalænge den vil, ligesom *Jøderne i Døberens*, og vidne kun stadig med Herren, at kun hvem der troer og bliver døbt, skal blive salig, og at hvem der nævner *Jesu* Navn, skal afstaae fra al Uretfærdighed. Medens vi 61 fremdeles uafladelig vidne, at vi retfærdiggjøres alene af Guds *Naade* (i *Daaben*) formedelst Troen (som vi ved *Daaben* bekiende) og at af denne *Naade* er vi *Alt* hvad vi *christelig* er, saa indsee og indrømme vi dog, at noget, sædvanlig meget, *Hedenskab* er der endnu hos os, som skal holdes i *Ave* med *Loven*, til det udryddes af *Naaden*, og vi raade derfor den verdslige Øvrighed, der kan see, hvor *Loven* overtrædes men ei hvor *Naaden* virker, at lade *Naadens Rige*, som sig uvedkommende, være aldeles *frit*, og paa alle *Maader* understøtte *Samvittighedens Natur-Lov*, for at give det *folkelige Hedenskab* saa ædel en Retning og saa smuk en Skikkelse som mueligt. Dette fører da ingenlunde til en hersken de Stats-Kirke eller Kirke-Stat med Kloster-Tugt og *jesuitisk* Afretning, men til sand *Religjons-Frihed*, og til *folkelig* Opdragelses og *Oplysnings-Anstalter*, som virke naturlig paa hele Folket med Liv og Frihed, og skal understøttes af alle *oplyste Christne*, uden at de naturligviis enten vente eller love Saliggjørelse, men kun timelig og borgerlig Nytte deraf.

☒ Kun hvor Menneske-Livet, baade det Naturlige og Christelige, saaledes skeer sin Ret og hverken betragtes som et Engle-Liv eller behandles som et Hunde-Liv, kun der kan Lyset oprinde og udbrede sig over det, til det giennemtrængt deraf, forklares deri, og ligesom nu ethvert Folks Natur-Liv har sit poetiske og historiske Forbillede i Folkets gamle Heltetid, saaledes har ogsaa det christelige Liv sit prophetiske Forbillede og historiske Mønster i *Herrens* Levnetsløb og den *Apostoliske* Aabenbaring, saa *Beskrivelsen* deraf efter *Aandens* Indskydelse er aldeles nødvendig til det christelige Livs Oplysning, men aldeles uskikket til at være enten Livets eller Lysets Kilde, da enhver *Beskrivelse* i sig selv er død og enhver Livs-Beskrivelse mørk for hvem der ikke selv, opflammet af samme Livs-Aande, er delagtig i det beskrevne Liv. Ligesaa uforsvarlig derfor, som den *protestantiske* Sætning er om *Skriften*, som *Kirkens Grundvold*, og om *Bibellæsning*, som en *Salighedssag*, ligesaa uforsvarlig er den *papistiske* Sætning om *Skriften* som *Geistlighedens* Stamgods, og om en *staaende* Skriftfortolkning, thi *Skriften* er vel *Kirkens* Eiendom og skal fortolkes efter *Kirkens* Regel, men *Kirken* bestaaer af *alle Troende* og *Døbte* og *Kirkens* Regel er *Daabspagten*, og *Kirkens* Oplysning er en fri Sag, som den Hellig-Aands Gierning, der med Flid skal fremmes af alle Herrens Embedsmænd, men kan ikke beherskes af Tjenerne, og allermindst 62 af den *Største* iblandt dem, der skal kiendes paa, at han *ikke kalder* sig, men er alle sine Medtjeneres ydmyge Tjener.

☒ Her har vi da *Idealet* af den *Christne Kirke*, ikke som Nogen af os har drømt eller skabt det, men som *Aanden* har ladet det aftegne i *Skriften* om *Herrens* Levnetsløb og *Apostlernes* Gierninger, og skaber det i alle dem, som troe og er døbt, thi de føle sig alle kaldte til at være i denne *Verden*, ligesom Herren var, der gik omkring og gjorde vel imod Alle, men vilde ikke være Dommer eller Deler mellem *Verdens* Folk, og forlangde kun *Troen* af sine *Disipler*, uden at bandsætte dem for Nogen af deres mange Vildfarelser og skiæve Skriftfortolkninger, som han vidste, kun Erfaring kunde oplyse og *Aanden*, som ledsager til al Sandhed, rette. Saaledes skal da ogsaa vi *taale* alle baade *papistiske* og *protestantiske* Vildfarelser i *Kirken*, forsaavidt de kan være der, det er, forsaavidt de ikke angribe eller aabenbar modsige *Daaben* og *Daabspagten*, hvorved de ikke blot selv udelukke sig af *Kirken*, men føre *Avindskjold* imod den, hvad vi er nødt til at bevidne, og gjør vi kun det, da vil det snart blive soleklart, at *Verden* umuelig kan blive *christelig*, fordi den umuelig kan blive det imod sin *Villie* og vil dog *ikke* være det. Paa den anden Side vil det ogsaa vise sig, at alle de Troende, der vente den Hellig-Aand af *Troens* Ord, som det lyder ved *Daaben* og vente et nyt aandeligt Liv af *Daaben* efter Herrens egen Indstiftelse, de faae med *Troens* og *Daabens* Ord i deres Mund og deres Hjerte, *Aand* og *Liv*, kiendes ved *Herren* i *Nadveren* og vedkiende sig *Alt* hvad der er af *Aanden*, baade Tale og Skrift, baade Levende og Dødt, og finde Magt til at være Guds Børn, voxer og vandre, lide og herliggjøres med Herren, ikke som et Trylleri, men som en ny *Livs-Kraft*, der er i Herrens egne Ord til os, og udvikler, yttre og klarer sig efter de samme Love for Menneskelivet, som vi naturlig kiende, og som Herrens

eged Liv herved fulgde, da han forfremmedes som i Vext, saa i Viisdom og i Yndest hos Gud og Mennesker.

☒ Om alt dette veed Mr. *Ward* og hans Venner vist nok ikke et Ord, da de bestandig har *Christus* udenfor sig, og ansee Tro, saavel som Kiærlighed, for en god *Vane*, man kan og skal afrettes til ved Lydighed mod sin Samvittighed indvortes og en jesuitisk og casuistisk veloplyst Præst i Skriftestolen; men deres *Engelske* Modstandere veed ligesaa lidt deraf, og naar de saakaldte »Evangeliske« indbilde sig at kunne *gjenfødtes* og *retfærdiggjøres* ved *andet* end Daaben eller af *anden* Tro, end den, vi døbes paa, eller indbilde sig, at de kan faae den Hellig-Aand ved egen Bøn og Bibellæsning, og beholde Aanden uden Helliggjørelse, blive salige uden Kiærlighed, da er de aabenbar meget længere fra Guds Rige, end de, der alvorlig tænke paa og spørge om, hvordan den Guds Naade, som er os skiænket i Christo Jesu, og uddeles i *Daaben* og *Nadveren*, virkelig kan komme os tilgode, saa vi fornyes efter Hans Billede, som skabte os, til at vandre med Ham i Sandheds Retfærdighed og Hellighed!

☒ Hvad derimod falder mistænkeligt hos de Oxfordske Ivreere for *virkelig* (practisk) *Christendom*, er vist nok den Fordom, at man enten i Engeland eller hos os skulde faae meer af den ved at efterligne Geistligheden i de *Romanske* Lande, thi man skulde dog synes at *Italiens*, *Spaniens*, *Portugals* og *Frankerigs* Historie baade i hele tre Aarhundreder og i de sidste fem Aartiender maatte have lært alle *studeerte* Folk, at der var saa lidt som vel mueligt af sand Guds frygt og Retfærdighed, baade hos Lærd og Læg, Høie og Lave. Dette Særsyn lader sig da kun til Nød forklare af tre Grunde tilsammentagne: først den store Ukyndighed om alt Udenlandsk, som hersker i *Engeland*, dernæst: en Overtro paa *Recepter* for Hellighed og himmelsk Oplysning af samme Styrke, som den sædvanlige paa *Papirs-Constitutioner*, og endelig: den gamle Indbildning, at man igrunder kan høre til Vorherres bedste Venner, og dog slet *ikke* ligne *ham*, men vel hans Forræder i dette Liv, naar man blot faster to Gange om Ugen, giver Tiende af Alt hvad man har, og ovenikiøbet daglig slaar sig for sit Bryst og siger: Gud! vær mig Synder naadig!

☒ Vilde nu Gud, at den jævne, ligesaa vel *bibeske* som *kirkelige* Betragtning af *Troen* og *Daaben*, som alle Christnes Moderskiød, af *Aanden* og *Kirke-Ordet* fra Herren til os, som uadskillelige, og af det *christelige* Levnetsløb, som *Christi Liv* i os og vort i Ham, Daabens Frugt og Nadverens dybe Hemmelighed, der kun klares i samme Grad, som der virkelig føres, og speiler sig for de Levende i Skriften; at denne Betragtning maatte faae levende Røst og finde Ørenlyd midt imellem de stridende Kirke-Partier i *Engeland*! da vilde Striden faae den rette Vending, i det *Mængden* af alle Partier vilde vende sig *mod* denne Røst, som Pharisæer og Saducæer fordum mod Herren, men de Sandhedslidlige af alle Partier *64* samledes ved den, og der, hvor alt Kirkeligt har udvortes frit Spillerum, viste Verden, hvad den har glemt: *hvordan* Christi Kirke i sig selv seer ud, *hvad* den *vil* og *hvad* den *kan* i Herrens Navn og Aandens Kraft til Faderens Ære. Aldrig skulde man da mere enten vente Mirakler af jesuitisk Skolefuxeri, eller sammenblende Herrens Indstiftelser til Saliggjørelse med selvgjorte Kirkeskikke til Stads og verdslig Høitidelighed, eller engang med Aandens Foranstaltninger til sikkert fremskridende Oplysning.